

RODITELJSKO ZADOVOLJSTVO ŠKOLOM I STAV PREMA PROMJENAMA U ŠKOLSTVU: ULOGA RODITELJSKIH ULAGANJA I OČEKIVANIH POSLJEDICA PROMJENA

Jelena MARIČIĆ, Vlado ŠAKIĆ, Renata FRANČ
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

UDK: 373.31.018.26(497.5)
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 2. 7. 2009.

Rezultati izloženi u radu temelje se na podacima prikupljenim u okviru projekta "Vrednovanje eksperimentalne provedbe elemenata Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda (HNOS)".

Cilj ovoga rada jest upoznati odrednice roditeljskoga zadovoljstva školstvom, kao i odrednice njihova općeg stava o potrebnim promjenama u školstvu. Rad se temelji na podacima 3558 majki i 989 očeva djece iz 49 osnovnih škola u Republici Hrvatskoj, uključenih u projekt "Vrednovanje eksperimentalne provedbe Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda (HNOS-a)" kao kontrolnih škola. Roditelji u prosjeku iskazuju blago opće zadovoljstvo školstvom te zapažaju relativno veliku potrebu za promjenama. Opće zadovoljstvo školom u najvećoj se mjeri može predvidjeti na temelju stavova o postojećem školskom sustavu, potom nekih sociodemografskih značajki obitelji te najmanje na temelju aspekata roditeljskih ulaganja u obrazovanje njihove djece. Opći stav prema potrebnim promjenama u najvećoj se mjeri može predvidjeti na temelju očekivanih promjena, potom stavova o postojećem školskom sustavu, raznih oblika roditeljskih ulaganja te najmanje na temelju sociodemografskih značajki obitelji. Nalazi upućuju na potrebu da se dublje upoznaju razlozi roditeljskoga (ne)zadovoljstva i stava o potrebnim promjenama te da se više poštuju roditeljski stavovi, kako bi se uz njihovu suradnju uspješnije provele potrebne promjene.

Ključne riječi: osnovnoškolska djeca, obrazovanje, roditeljsko zadovoljstvo, roditeljska uključenost, promjene u obrazovanju

Jelena Maričić, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Marulićev trg 19/1, p. p. 277, 10 001 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: Jelena.Maricic@pilar.hr

UVOD

Jedan od načina povećanja kvalitete života te poboljšanja životnoga standarda jest obrazovanje. U suvremenom svijetu, u kojem je natjecanje za poslove sve veće i u kojem postoji potreba za kontinuiranim stjecanjem znanja, osobe s nedostatnim temeljnim obrazovanjem imaju osjetno manju mogućnost za uspjeh. Kvaliteta djetetova obrazovanja djelomično se može predvidjeti na temelju mogućnosti koje mu pruža okolina, ponajprije obitelj i škola, kao općenito najvažniji čimbenici socijalizacije.

Ovaj rad bavi se odnosom roditelja prema djetetovu školovanju, odnosno roditeljskim ulaganjima, u smislu uključenosti u djetetovo obrazovanje, te roditeljskim stavovima o školskom sustavu.

Roditeljska ulaganja mogu se smatrati svojevrsnim kapitalom koji se može podijeliti na ljudski, materijalni i socijalni. Ljudskim kapitalom najčešće se označuje stupanj naobrazbe roditelja, dok se materijalni kapital odnosi na socioekonomski status obitelji. Socijalni kapital općenito obuhvaća odnose među pojedincima, skupinama ili organizacijama, pa se u kontekstu ovog rada njime smatraju odnosi među roditeljima i djecom ili među roditeljima i školom. Ovaj tip kapitala povezan je s roditeljskom uključenosti u obrazovanje, odnosno raznovrsnim roditeljskim ponašanjima koja izravno ili neizravno utječu na djetetovo obrazovno postignuće i kognitivni razvoj (Fantuzzo i sur., 1995.).

Bakker i sur. (2007.) razlikuju tri aspekta roditeljske uključenosti u djetetovo obrazovanje: obrazovne aktivnosti u domu (npr. zajedničko čitanje i raspravljanje o školskim aktivnostima), komuniciranje sa školom (npr. komunikacija s razrednicima) te sudjelovanje u školskim aktivnostima (npr. sudjelovanje u procesu donošenja školskih odluka). Sui-Chu i Willms (1996.), uz komunikaciju sa školskim osobljem te uključenost u školske aktivnosti, razlikuju i dva aspekta roditeljskog aktivnog doprinosa djetetovu obrazovanju; roditeljski nadzor učenja te općenito razgovore s djetetom o školi i obrazovanju. Neki autori pod roditeljskom uključenosti ističu i obrazovne aspiracije roditelja za dijete, naglašavajući njihovu važnost da dijete ustraje u daljnjem obrazovanju, jer visokim očekivanjima roditelji pridonose razvijanju djetetove radne etike te prihvaćanju akademskih izazova (McNeal, 1999.; Reed Campbella i Vernab, 2007.).

Dosadašnja istraživanja mogućih odrednica roditeljske uključenosti u djetetovo obrazovanje najčešće su se usmjeravala na stupanj naobrazbe roditelja te socioekonomski status (Sui-Chu i Willms, 1996.; McGrath i Kuriloff, 1999.). Nalazi pokazuju da se u djetetovo obrazovanje više uključuju roditelji

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 4-5 (102-103),
STR. 625-648

MARIČIĆ, J., ŠAKIĆ, V.,
FRANC, R.:
RODITELJSKO...

više stupnja naobrazbe i socioekonomskoga statusa, pri čemu je oboje povezano s obrazovnim aspiracijama djece (McGrath i Kuriloff, 1999.; Bratti, 2007.).

Pri tumačenju nalaza o povezanosti materijalnoga statusa obitelji i obrazovnog uspjeha djece treba voditi računa o često zanemarenoj činjenici da djeca iz obitelji nižega materijalnog statusa imaju i mnoge objektivne probleme (poput slabije uhranjenosti ili nekvalitetne prehrane, manjka primjerenoga mjesta za učenje te probleme vezane uz kupovinu školskih potrepština), koji mogu uvjetovati slabiji uspjeh (Weissbourd, 2009.). Ujedno, zaključci o odnosu između roditeljske uključenosti i socioekonomskoga statusa ovise o analiziranom aspektu roditeljske uključenosti (Bakker i sur., 2007.). Tako i ako je većina roditelja, neovisno o socioekonomskom statusu, na neki način uključena u djetetovo učenje, primjerice pomažući u zadaćama, obrazovaniji roditelji više očekuju od svoje djece te im više omogućuju razna postignuća (Parcel i Dufur, 2001.; Shun-Wing, 2000.; Tett, 2004.). Sami nastavnici, iako to ne mora uvijek biti točno, mogu smatrati da manje obrazovani roditelji manje pridonose djetetovu obrazovanju, pa takvim stavom mogu utjecati na stav ovih roditelja prema školi i obrazovanju općenito (Bakker i sur., 2007.). Naime, istraživanja potvrđuju međusobnu povezanost djetetova postignuća, odnosa između roditelja i nastavnika te roditeljskih stavova prema školi (Epstein i Dauber, 1991.; Westergard i Galloway, 2004.). Primjerice, Westergard i Galloway (2004.) utvrdili su da su najvjerojatniji razlozi roditeljskoga negativnog stava prema školi sukobi s nastavnicima te nezadovoljstvo školskom klimom i postojećim praksama vezanima uz način poučavanja, dok Griffith (1996.) navodi da je primjereno informiranje roditelja glavna odrednica njihova zadovoljstva. Dodatna istraživanja pokazuju da je stav roditelja prema školi povezan i sa socioekonomskim statusom, pri čemu su roditelji s nižim prihodima češće razočarani školom (Westergard i Galloway, 2004.), što može djelomično biti posljedica navedenoga nastavničkog stava prema njima.

Stavovi roditelja prema školi i općenito obrazovnom sustavu povezani su i s njihovim vrijednostima, odgovornosti koju preuzimaju za djetetovo obrazovanje te očekivanjima od škole. Istraživanje roditeljskih stavova i njihovih korelata stoga su nužan prvi korak u povećanju uključenosti roditelja u školu. Melnick i Fiene (1990.) istraživali su odnos između roditeljskih stavova prema učinkovitosti škole i djetetova postignuća. Pritom polaze od razlikovanja šest dimenzija roditeljskih stavova prema učinkovitosti škole: 1) odnos doma i škole, 2) jasna misija škole, 3) visoka očekivanja, 4) sigurna i uređena okolina, 5) vodstvo u poučavanju te 5) učestalost procjenjivanja/motrenja učenikova napretka. Utvrđena je snažna

pozitivna povezanost između učenikova postignuća i roditeljskih stavova prema visokim očekivanjima škole, sigurnoj i uređenoj okolini te učestalosti motrenja učenikova napretka, pri čemu su pozitivni stavovi povezani s boljim učenikovim postignućem. Gibbons i Silva (2009.) utvrđuju da su upravo pokazatelji napredovanja učenika relativno najvažnije odrednice roditeljskoga stava o kvaliteti škole. To se odnosi na roditelje različita socioekonomskog statusa te na roditelje djece s različitim sposobnostima.

Neka od ovih obilježja škola koja su utvrđena kao odrednice stavova roditelja prema školi mogu se smatrati pokazateljima ljudskoga i materijalnoga kapitala škole, koji su djelomice određeni i čimbenicima šire društvene zajednice (Parcel i Dufur, 2001.). Škole s obrazovnijim nastavnim i stručnim osobljem imaju veći ljudski kapital, dok bolje opremljene škole imaju veći materijalni kapital, pa tu često dolazi do povezanosti materijalnoga i ljudskoga kapitala; opremljenije škole više će privlačiti obrazovanije zaposlenike.

Roditeljski stavovi prema školi mogu imati važnu ulogu i u uvođenju promjena u školstvu. Naime, ako roditelji nisu dovoljno obaviješteni i ne razumiju planirane promjene, vjerojatno će se manje uključivati u djetetovo školovanje, što može rezultirati slabijim uspjehom promjena (Caprara i sur., 2003.). Nalazi Deplantyja i sur. (2007.) pokazuju da komunikacija roditelja i nastavnika općenito nije dovoljno jasna i otvorena, što dovodi do dodatnih problema kada se mijenjaju načini poučavanja, a time i međusobna očekivanja.

Navedeni pregled upućuje na važnost roditeljske uključenosti u djetetovo obrazovanje te roditeljskih stavova prema školi, jer veću roditeljsku uključenost prati i djetetov veći akademski uspjeh. Važno je dalje istraživati načine na koje sociodemografske značajke roditelja, razni oblici roditeljske uključenosti te roditeljski stavovi o postojećem školskom sustavu utječu na stavove prema promjeni, kako bismo prepoznali primjerenije načine razvijanja prikladnih odnosa između roditelja i škole.

CILJ I PROBLEMI ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti odnos između sociodemografskih obilježja obitelji, roditeljskog ulaganja u djetetovo obrazovanje, stavova prema postojećem školskom sustavu i stavova prema uvođenju promjena u osnovnoškolski sustav.

U okviru tako postavljenog cilja, pokušalo se odgovoriti na dva glavna problema:

1. utvrditi mogućnost objašnjenja roditeljskoga općeg zadovoljstva školom na temelju sociodemografskih obilježja obitelji, aspekata roditeljskog ulaganja u djetetovo obrazovanje te stavova prema postojećem školskom sustavu;

2. utvrditi mogućnost objašnjenja roditeljskoga stava prema potrebi promjene školstva na temelju sociodemografskih obilježja obitelji, aspekata roditeljskih ulaganja u djetetovo obrazovanje, stavova prema postojećem školskom sustavu te očekivanim posljedicama promjena.

METODA

Sudionici i postupak

Podaci upotrijebljeni u ovom radu prikupljeni su anketiranjem roditelja u okviru projekta "Vrednovanje eksperimentalne provedbe elemenata Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda (HNOS)" (Šakić i Rimac, 2006.). U čitav projekt bilo je uključeno 98 osnovnih škola, od čega su 49 činile eksperimentalnu, a 49 kontrolnu skupinu. Anketiranje roditelja provedeno je u studenom 2005., pri čemu je za svako dijete uključeno u eksperimentalnu ili kontrolnu skupinu jedan od roditelja ili skrbnik trebao ispuniti anketu. Najveći udio roditelja ankete je ispunio na roditeljskom sastanku, a ostali roditelji koji nisu prisustvovali sastanku anketu su ispunjavali sami kod kuće te su ih ispunjene vratili u školu.

U ovom radu barata se podacima prikupljenima od majki (N=3558) i očeva (N=989) djece iz 49 osnovnih škola koje su u projektu "Vrednovanje eksperimentalne provedbe HNOS-a" uključene kao kontrolne škole. Analizirani su samo odgovori roditelja djece iz kontrolnih škola, zato što u kontrolnim školama školske godine 2005./2006. nisu provedene nikakve promjene, pa se može očekivati da stavovi i mišljenja tih roditelja u boljoj mjeri predstavljaju stavove roditelja u većini osnovnih škola u Hrvatskoj u to vrijeme. Ujedno iz konačnog uzorka isključeni su podaci roditelja koji nisu odgovorili na pitanje o životnom standardu ili nisu odgovorili na više od 10% čestica u pojedinim instrumentima.

Varijable i način operacionalizacije

U okviru projekta "Vrednovanje eksperimentalne provedbe elemenata Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda (HNOS)" primijenjena je opsežnija anketa za roditelje konstruirana u okviru projekta (Šakić i Rimac, 2006.), pa ovdje opisujemo samo instrumente kojima su prikupljeni podaci koji se rabe u ovom radu vezani uz varijable roditeljskih ulaganja, stavove o postojećem školskom sustavu, stavove prema uvođenju promjena u obrazovni sustav te sociodemografske varijable.

Roditeljsko ulaganje

Roditeljski doprinosi obrazovanju djeteta. Ispitivanjem je obuhvaćeno deset ponašanja kojima roditelji mogu pridonijeti kvaliteti obrazovanja djeteta (npr. "učim s djetetom", "štedim no-

vac za djetetovo daljnje školovanje", "s djetetom posjećujem muzeje, kina i sl."), pri čemu su sudionici procjenjivali često-tu sudjelovanja u svakom ponašanju na skali od 4 stupnja (1 – "uopće ne" do 4 – "često").

Provedena je analiza glavnih komponenata, pa je na temelju *scree-plota* odlučeno da se zadrži dvofaktorska struktura, kojom je objašnjeno 40,4% ukupne varijance. Nakon *varimax*-rotacije pronađeno je da dvije čestice imaju zasićenost višu od 0,30 na oba faktora ("Obavješćujem se o sadržajima vezanim uz mogućnost djetetova dodatnog obrazovanja", "S djetetom posjećujem muzeje, kino, kazalište, kulturne priredbe i slično"), pa su one isključene iz daljnje analize. Ponovna analiza glavnih komponenata s unaprijed zadanim izlučivanjem dviju komponenti uz *varimax*-rotaciju rezultirala je interpretabilnom faktorskom strukturom, kod koje svaka od osam čestica ima značajnu saturaciju (veću od ,30) samo na jednoj komponenti. Tim dvjema komponentama objašnjeno je 41,56% varijance ukupnoga varijabiliteta.

Prva komponenta, nazvana *doprinosi obrazovanju vezani uz učenje*, okuplja 3 čestice ("učim s djetetom", "tražim i primjenjujem savjete učitelja o svom djetetu", "obavješćujem se o sadržajima nastavnih programa"), sa zasićenosti pripadajućih čestica na faktoru od ,67 do ,78 i pouzdanosti ukupnog rezultata $\alpha = 0,59$. Druga komponenta okuplja pet čestica i nazvana je *financijski doprinos* ("plaćam instrukcije iz predmeta u kojima dijete ima poteškoća", "plaćam instrukcije iz predmeta za koje je dijete posebno zainteresirano", "plaćam djetetu izvanškolske aktivnosti", "štedim novac za djetetovo daljnje školovanje", "tražim izvore financiranja djetetova obrazovanja") sa zasićenosti u rasponu od ,40 do ,74 te pouzdanosti rezultata na supskali $\alpha = ,47$.

Na svakoj od supskala rezultat je formiran kao prosječna procjena na odgovarajućem broju čestica i može varirati od 1 do 4, pri čemu veći rezultat upućuje na veći roditeljski doprinos. Korelacija između dviju supskala relativno je niska i iznosi 0,20.

Obrazovne aspiracije roditelja. Sudionici su na skali od 6 stupnjeva (od 1 – "osnovna škola" do 6 – "magisterij ili doktorat") procjenjivali željeni i očekivani stupanj djetetova obrazovanja. Budući da je između željenoga i očekivanoga stupnja obrazovanja utvrđena visoka korelacija ($r=0,75$), formiran je ukupan rezultat određen kao prosječni odgovor na obje čestice, pri čemu veći rezultat upućuje na više obrazovne aspiracije roditelja (mogući raspon od 1 do 6).

Redovitost odlazaka na roditeljske sastanke i školska zbivanja. Sudionici su procjenjivali koliko su redovito tijekom školske godine prije ispitivanja bili na roditeljskim sastancima te zbivanjima

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 4-5 (102-103),
STR. 625-648

MARIČIĆ, J., ŠAKIĆ, V.,
FRANC, R.:
RODITELJSKO...

u školi (priredbe, sportska nadmetanja i slično), s ponuđenim odgovorima na skali od tri stupnja (1 – "ni jednom", 2 – "da, na nekima", 3 – "da, na svima"). Korelacija između odgovora na ove dvije čestice iznosi $r=0,30$, $p<0,01$ te je formiran ukupan rezultat. Viši rezultat pokazuje redovitije prisustvovanje roditeljskim sastancima i zbivanjima u školi (mogući raspon od 1 do 3).

Stavovi o postojećem školskom sustavu

Opće zadovoljstvo postojećim školskim sustavom. Sudionici su na skali od pet stupnjeva koja odgovara školskim ocjenama (od 1 – nedovoljan do 5 – izvrstan) ocjenjivali općenito osnovne škole u RH, osnovnu školu svoga djeteta, djetetove učitelje, razrednika/razrednicu te ravnatelja/ravnateljicu škole. Analizom glavnih komponenata potvrđena je jednodimenzionalna struktura instrumenta (objašnjeno je 58,2% varijance ukupnoga varijabiliteta), pri čemu sve čestice imaju visoke saturacije (od 0,66 do 0,85), pa su sve čestice iskorištene za formiranje ukupnog rezultata. Viši rezultat pokazuje veće opće zadovoljstvo postojećim školskim sustavom (mogući raspon od 1 do 5), a pouzdanost ukupnog rezultata je visoka ($\alpha=0,81$).

Percepcije problema. Sudionici su na skali od 5 stupnjeva (od 1 – "uopće nije problem" do 5 – "izrazito velik problem") procjenjivali zastupljenost 9 mogućih problema u djetetovoj školi (npr. "manjak novčanih sredstava", "prevelik broj učenika u razredima" i slično). Provedena analiza glavnih komponenata pokazala je da je riječ o dvodimenzionalnom instrumentu, s tim da su dvije čestice isključene iz daljnje analize zbog dvostrukih saturacija, odnosno smanjenja pouzdanosti ("nezadovoljavajuće provođenje reda i discipline u školi", "nedostatna uključenost roditelja"). Dodatna analiza glavnih komponenata pokazala je da prvi faktor, nazvan *materijalni problemi*, okuplja pet čestica (npr. "nezadovoljavajuća opremljenost škole", "manjak novčanih sredstava") te objašnjava 43,7% varijance. Pripadajuća zasićenja čestica na tome faktoru kreću se u rasponu od ,41 do ,77, dok pouzdanost ukupnog rezultata iznosi $\alpha=,73$. Drugi faktor, nazvan *stručni problemi*, okuplja dvije čestice ("nedovoljno zalaganje učitelja" i "nekvalitetni učitelji") i objašnjava 15,7% varijance. Zasićenost čestica na tome faktoru iznosi ,87 i ,89, dok korelacija među dvjema česticama koje se odnose na stručne probleme iznosi $r=,70$. Viši rezultat upućuje na percepciju veće zastupljenosti problema u djetetovoj školi (mogući raspon rezultata od 1 do 5).

Stav prema postojećem načinu ocjenjivanja učenika. Sudionici su na skali od 5 stupnjeva (1 – "uopće se ne slažem" do 5 – "potpuno se slažem") procjenjivali koliko se slažu ili ne slažu sa tri

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 4-5 (102-103),
STR. 625-648

MARIČIĆ, J., ŠAKIĆ, V.,
FRANC, R.:
RODITELJSKO...

tvrdnje vezane uz ocjenjivanje učenika u školi, pri čemu je jedna tvrdnja isključena iz daljnjih obradbi ("ocjenjivanje djece je pravedno") zbog niske saturacije na značajnoj glavnoj komponenti. Korelacija među dvjema uključenim česticama ("učitelji pridaju previše važnosti ocjenama", "ocjenjuje se samo znanje činjenica, a ne i primjena znanja") iznosi $r=0,48$ ($p<0,01$). Viši rezultat upućuje na negativniji stav prema postojećem načinu ocjenjivanja (mogući raspon rezultata od 1 do 5).

Stavovi prema uvođenju promjena u obrazovni sustav

Opći stav o potrebi promjene. Sudionici su na skali od 5 stupnjeva (1 – "uopće se ne slažem" do 5 – "potpuno se slažem") izražavali koliko se slažu ili ne slažu s potrebom promjene u osam aspekata školstva (npr. "nastavni sadržaji", "načini poučavanja, tj. metodička obradba sadržaja"). Analiza glavnih komponenata pokazala je da prva komponenta objašnjava 53,1% varijance ukupnoga varijabiliteta, pri čemu sve čestice imaju zadovoljavajuće saturacije (u rasponu od 0,67 do 0,80). Viši rezultat upućuje na pozitivniji stav prema potrebi promjene (mogući raspon od 1 do 5), a pouzdanost ukupnog rezultata je visoka ($\alpha=0,87$).

Očekivane posljedice promjena. Sudionici su procjenjivali koliko se slažu ili ne slažu da će aktualne promjene u školstvu rezultirati sa svakom od 22 ponuđene posljedice (npr. "učenici će biti motiviraniji za učenje", "kvaliteta poučavanja će biti bolja"). Mogući odgovori bili su na skali od 5 stupnjeva (od 1 – "uopće se ne slažem" do 5 – "potpuno se slažem"). Odgovori "Ne znam, ne mogu procijeniti" rekodirani su u srednju vrijednost sa značenjem "niti se slažem, niti se ne slažem". Analizom glavnih komponenata dobivena su tri faktora s karakterističnim korijenom većim od 1, pri čemu prvi objašnjava čak 49,5% varijance ukupnoga varijabiliteta, dok drugi objašnjava tek 7,1%, a treći samo 5,6% varijance ukupnoga varijabiliteta. Provedena je nova analiza glavnih komponenata s česticama koje imaju najviše saturacije na prva dva faktora, nazvana *očekivanja povećanja organizacijske učinkovitosti škole* (npr. "škole će lakše zapošljavati i zadržavati kvalitetne učitelje", "uprava i administracija škole djelovat će učinkovitije") i *očekivanja povećanja kvalitete poučavanja* (npr. "kvaliteta poučavanja bit će bolja" i "učenici će biti motiviraniji za učenje"). Tom analizom glavnih komponenata dobivena su dva faktora, od kojih prvi objašnjava 57,5% varijance (raspon zasićenja čestica iznosi od ,69 do ,82), a drugi 13,0% varijance ukupnoga varijabiliteta (raspon zasićenja čestica iznosi od ,66 do ,88). Pouzdanost rezultata dobivenih na supskali koja se temelji na prvom faktoru iznosi 0,90, a na drugom faktoru 0,88. Viši rezultat na obje supskale upućuje na veća očekivanja pozitivnih posljedica promjene (mogući raspon rezultata od 1 do 5).

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 4-5 (102-103),
STR. 625-648

MARIČIĆ, J., ŠAKIĆ, V.,
FRANC, R.:
RODITELJSKO...

Sociodemografska obilježja

Obuhvaćena sociodemografska obilježja bila su spol i dob obaju roditelja, dob djeteta, stupanj naobrazbe roditelja te nekoliko pokazatelja socioekonomskoga statusa obitelji. *Stupanj naobrazbe roditelja* određen je kao prosječan odgovor na pitanje o stupnju naobrazbe oca i stupnju naobrazbe majke ($r=0,56$, $p<0,01$), pri čemu odgovori mogu varirati na skali od sedam stupnjeva od 1 – "bez škole ili nepotpuna osnovna škola" do 7 – "magisterij ili doktorat". Viši rezultat pokazuje višu naobrazbu roditelja. Kao pokazatelji socioekonomskoga statusa obitelji uzeti su *prosječan prihod po članu kućanstva* određen tako da je odgovor na pitanje o ukupnom mjesečnom prihodu (na skali od 10 stupnjeva od 1 – "manje od 2 000 kuna" do 10 – "više od 50 000 kuna") podijeljen s ukupnim brojem članova kućanstva te *procjena relativnoga materijalnog standarda kućanstva* na skali od pet stupnjeva (1 – "znatno niži od prosjeka", 5 – "znatno viši od prosjeka"). *Stupanj zadovoljstva uvjetima što ih mogu pružiti djetetu za razvoj* ispitan je jednom česticom s ponuđenim odgovorima na skali od 5 stupnjeva (1 – "potpuno nezadovoljan" do 5 – "potpuno zadovoljan").

Obradba podataka

Pošto su po ranije opisanim kriterijima isključeni oni sudionici koji nisu dali veći broj odgovora, odgovori koji nedostaju zamijenjeni su aritmetičkim sredinama odgovora dobivenih na toj čestici. Ukupni rezultati po supskalama određeni su kao prosječni rezultati na odgovarajućim česticama, ovisno o rezultatima provedenih analiza glavnih komponenata. Radi odgovora na probleme provedene su hijerarhijske regresijske analize najprije s općim zadovoljstvom školstvom kao kriterijem, a potom sa stavom prema uvođenju promjena kao kriterijem. U prvom su koraku kao prediktori unesena sociodemografska obilježja obitelji, u drugom koraku varijable povezane s roditeljskim ulaganjima, u trećem stavovi o postojećem školskom sustavu, a u četvrtom koraku (kod objašnjenja stava prema uvođenju promjena) očekivanja od uvođenja promjena.

REZULTATI

Prije odgovora na probleme kratko ćemo opisati rezultate analiziranih varijabli; sociodemografska obilježja obitelji, roditeljska ulaganja, stavove prema postojećem školskom sustavu te prema uvođenju promjena u školski sustav.

Iz predočenih deskriptivnih podataka (Tablica 1) vidi se da roditelji u prosjeku imaju završenu četverogodišnju srednju školu, prosječan standard kućanstva procjenjuju osrednjim i u prosjeku su zadovoljni uvjetima koje mogu pružiti djetetu

za razvoj. Roditelji u prosjeku uglavnom žele i očekuju da njihova djeca završe višu školu (skalna vrijednost 4) ili fakultet (skalna vrijednost 5) te u prosjeku ponekad ili uglavnom odlaze na roditeljske sastanke i druga školska zbivanja.

	Broj čestica	Raspon	M	sd
Sociodemografska obilježja obitelji				
Dob djeteta	1	6-15	11,45	2,193
Dob majke	1	24-60	38,35	5,279
Dob oca	1	23-70	41,88	5,723
Stupanj naobrazbe roditelja	2	1-7	4,01	1,055
Prosječan prihod	1	1-10	3,45	1,382
Životni standard kućanstva	1	1-5	2,91	0,940
Zadovoljstvo uvjetima koje pružaju	1	1-5	3,84	0,862
Roditeljska ulaganja				
Obrazovne aspiracije roditelja	2	1-6	4,37	0,927
Redovitost odlazaka u školu	2	1-3	2,38	0,508
Doprinos vezan uz učenje	3	3-12	2,92	0,710
Doprinos vezan uz financiranje	5	5-20	1,69	0,560
Stavovi o postojećem školskom sustavu				
Opće zadovoljstvo školstvom	5	1-5	3,83	0,680
Stav prema načinu ocjenjivanja	2	1-5	2,40	0,961
Percepcija materijalnih problema	5	1-5	2,44	0,659
Percepcija stručnih problema	2	1-5	2,26	0,999
Stavovi prema promjenama u školstvu				
Opći stav prema potrebi uvođenja promjena	8	1-5	4,03	0,694
Očekivanja povećanja organizacijske učinkovitosti škole	6	1-5	3,55	0,759
Očekivanja povećanja kvalitete podučavanja	4	1-5	3,75	0,762

TABLETA 1
 Deskriptivni podaci za razne oblike roditeljskih ulaganja u djetetovo obrazovanje, razne stavove o postojećem školskom sustavu, stavove vezane uz reformu te prosječna sociodemografska i srodna obilježja obitelji (N=4547)

Od drugih načina uključenosti u djetetovo obrazovanje roditelji statistički značajno češće ulažu u doprinose obrazovanju vezanima uz učenje (u prosjeku ponekad) nego u doprinose obrazovanju vezane uz financiranje (u prosjeku vrlo rijetko) ($t=103,964$, $p<0,01$). Primjerice, 73,8% roditelja često ili ponekad traži i primjenjuje savjete učitelja, a 69,9% njih obavještuje se o sadržajima nastavnih programa, dok ih 58,6% često ili ponekad plaća djetetu izvanškolske aktivnosti, a 8,3% traži druge izvore financiranja djetetova obrazovanja. Navedeni primjeri odnose se na čestice s najvišom, odnosno najnižom, učestalošću odgovora "ponekad" i "često" na svakome od faktora.

Postojećim školskim sustavom roditelji su u prosjeku uglavnom zadovoljni, dok u prosjeku izražavaju neutralan do blago pozitivan stav prema postojećem načinu ocjenjivanja. Roditelji nešto većima procjenjuju materijalne ($M=2,44$) nego stručne probleme ($M=2,26$), pa je t-testom potvrđena statistička značajnost razlike među tim varijablama ($t=12,442$, $p=0,000$).

● **TABLICA 2**
 Osnovi nalazi hijerarhijske regresijske analize općega zadovoljstva školstvom (N=4547, pojedinačne vrijednosti koje nedostaju zamijenjene su prosječnim vrijednostima)

Prediktori	β	p	β	p	β	p	r
Spol roditelja	-,05	,001	-,04	,004	-,08	,000	-,054**
Dob djeteta	-,21	,000	-,17	,000	-,02	,154	-,209**
Dob majke	,01	,558	,01	,505	,02	,278	-,090**
Dob oca	,00	,981	,00	,781	-,02	,388	-,074**
Stupanj naobrazbe roditelja	-,10	,000	-,11	,000	-,08	,000	-,102**
Prosječan prihod	-,07	,000	-,07	,000	-,06	,000	-,081**
Životni standard kućanstva	-,03	,091	-,03	,131	-,02	,230	-,028*
Zadovoljstvo uvjetima	,17	,000	,17	,000	,10	,000	,122**
1 korak ΔR^2	,082						
Obrazovne aspiracije roditelja			,03	,067	,02	,130	-,001
Red. odlazaka u školu			,08	,000	,06	,000	,127**
Doprinos vezan uz učenje			,04	,016	,04	,002	,101**
Doprinos vezan uz financiranje			-,06	,000	,03	,027	-,081**
2 korak ΔR^2	,011						
Stav prema načinu ocjenjivanja					-,22	,000	-,435**
Percepcija materijalnih problema					-,09	,000	-,271**
Percepcija stručnih problema					-,42	,000	-,570**
3 korak ΔR^2	,311						
Ukupni R	,287		,304		,635		
Ukupno R ²	,082		,093		,404		

p<,01**, p<,05*

Roditelji u prosjeku izražavaju uglavnom pozitivan opći stav prema potrebi promjena u školstvu, pri čemu u prosjeku statistički značajno više očekuju poboljšanje kvalitete poučavanja (M=3,75) nego povećanje organizacijske učinkovitosti škola (M=3,55; t=-19,783, p=0,000), što pokazuje da roditelji shvaćaju kako je postojeća promjena ponajprije usmjerena prema poboljšanju metoda poučavanja, a ne općenito prema povećanju učinkovitosti škole.

U nastavku prikazujemo nalaze regresijske analize s općim stavom prema školstvu kao kriterijskom varijablom, uz sociodemografska obilježja obitelji, razne oblike roditeljskog ulaganja i percepcije problema u postojećem školskom sustavu kao prediktorskim varijablama.

Početni koeficijenti korelacija (Tablica 2, zadnji stupac) pokazuju da je od obuhvaćenih sociodemografskih obilježja obitelji opće zadovoljstvo školstvom u značajnim negativnim relativno niskim korelacijama s djetetovom dobi (r=-,21, p<,01) i stupnjem naobrazbe roditelja (r=-,10, p<0,01), niskim korelacijama s dobi majke, dobi oca, prosječnim prihodom kućanstva, spolom roditelja (u rasponu od r=-0,05 do r=-0,09, p<,01) te životnim standardom (r=-,03, p<0,05), a u značajnoj pozitivnoj, relativno niskoj, korelaciji s roditeljskim zadovoljstvom uvjetima koje mogu pružiti djetetu za razvoj (r=0,12, p<,01). Pri navođenju ovih koeficijenata korelacija, kao i kasnijih na-

laza regresijskih analiza, treba naglasiti da je riječ o velikom uzorku, pa se i vrlo niski koeficijenti korelacije, odnosno regresijski koeficijenti, pojavljuju kao statistički značajni.

Sociodemografska obilježja omogućuju objašnjenje 8,2% ukupne varijance roditeljskoga općeg zadovoljstva školom, pri čemu ostvarenom objašnjenju relativno najviše doprinosi djetetova dob ($\beta = -.21, p < .01$) te roditeljsko zadovoljstvo uvjetima koje mogu pružiti djetetu ($\beta = .17, p < .01$), potom stupanj naobrazbe roditelja ($\beta = -.10, p < .01$) te s vrlo niskim doprinosima i prosječan prihod kućanstva ($\beta = -.07, p < .01$) te spol roditelja ($\beta = -.05, p < .01$). Pritom je veće opće zadovoljstvo školom karakterističnije za roditelje mlađe djece, one koji su zadovoljniji uvjetima koje mogu pružiti djetetu, koji su nižega stupnja naobrazbe i nižih prihoda te za majke više nego za očeve. Drugim riječima, roditelji starije djece donekle su osjetljiviji na manjkavosti u školstvu, vjerojatno zato što imaju veće zahtjeve od škole i u nastavnom i u nenastavnom aspektu. Na te su manjkavosti osjetljiviji i obrazovaniji roditelji i roditelji viših prihoda, koji vjerojatno imaju strože kriterije i više iskustva prema kojima mogu uspoređivati kvalitetu školovanja svoje djece. Roditelji koji su zadovoljniji uvjetima koje mogu pružiti djetetovu razvoju istodobno su i zadovoljniji školskim sustavom, što se može objasniti činjenicom da oni mogu uspješnije "nadoknaditi" stanovite manjkavosti škole. Zanimljivo je pak što obrazovanje i prihodi imaju negativan predznak, dok zadovoljstvo uvjetima ima pozitivan predznak, iako bi se moglo očekivati da su uvjetima koje djetetu mogu pružiti zadovoljniji oni roditelji koji imaju više prihode i obrazovanje, a i te su tri čestice međusobno u značajnoj pozitivnoj korelaciji. Može se pretpostaviti da na roditeljsko zadovoljstvo uvjetima utječu još neke varijable koje nisu povezane sa socioekonomskim statusom, nego možda prije s obiteljskim odnosima, roditeljskom socijalnom mrežom, mjestom stanovanja i drugim, ovdje neuključenim, varijablama.

Od varijabla roditeljskih ulaganja koje su kao prediktori uključene u drugom koraku roditeljsko zadovoljstvo školom značajno je pozitivno povezano s redovitošću odlazaka u školu ($r = .13, \beta = .08, p < .01$) te doprinosima vezanima uz učenje ($r = .10, \beta = .04, p < .05$), dok je negativno povezano s doprinosima vezanima uz financiranje ($r = -.08, \beta = -.06, p < .01$). Ove su varijable potvrđene i kao statistički značajni samostalni prediktori općega zadovoljstva školom, pri čemu, u skladu s relativno niskim početnim korelacijama, zajedno omogućuju objašnjenje tek dodatnih 1,1% varijance roditeljskoga općeg zadovoljstva školom. Vjerojatno roditelji koji su zadovoljniji školom redovitije dolaze u školu te više drže do obrazovanja koje djeca primaju u školi. Roditelji, pak, koji osjećaju da vlastitim

financijskim sredstvima moraju upotpuniti ili osigurati obrazovanje svoje djece, mogu biti donekle manje zadovoljni školstvom.

Sociodemografske značajke koje su se u prvome koraku pokazale značajnim prediktorima zadržale su svoju značajnost i nakon uključivanja varijabli vezanih uz roditeljsko ulaganje u drugom koraku.

Roditeljski stavovi o postojećem školskom sustavu (nezadovoljstvo načinom ocjenjivanja, percepcija materijalnih te stručnih problema), uneseni u trećem koraku, objašnjavaju dodatnih 31,1% varijance zadovoljstva školom. Dakle, roditeljsko opće zadovoljstvo ili nezadovoljstvo školom u znatnoj se mjeri zasniva na stavovima o postojećem školskom sustavu. Pritom je relativno najvažniji samostalan prediktor roditeljskoga općeg zadovoljstva školom roditeljska percepcija stručnih problema ($r = -.57$, $\beta = -.42$, $p < .01$), a relativno manje, statistički značajne doprinose imaju (ne)zadovoljstvo načinom ocjenjivanja ($r = -.44$, $\beta = -.22$, $p < .01$) te percepcija materijalnih problema ($r = -.27$, $\beta = -.09$, $p < .01$). Ujedno, nakon uvođenja roditeljskih stavova o postojećem školskom sustavu, djetetova dob, značajan prediktor iz prvoga koraka analize, više nema statistički značajan doprinos, a dodatno se i smanjuje malen doprinos prediktora financijski doprinosi obrazovanju iz drugog koraka. Navedeni nalazi pokazuju da se utvrđeni značajni doprinosi ovih dviju varijabli za objašnjenje roditeljskoga općeg zadovoljstva školom barem dijelom ostvaruju preko roditeljskih stavova prema pojedinim aspektima školstva.

Sociodemografska obilježja obitelji omogućuju objašnjenje samo 3,9% varijance roditeljskoga stava prema potrebnim promjenama u školskom sustavu. Iako je početno utvrđeno da je stav prema promjeni školstva u statistički značajnim pozitivnim korelacijama sa stupnjem naobrazbe roditelja, prosječnim prihodom kućanstva te procjenom životnoga standarda kućanstva (te i niskim značajnim korelacijama s dobi majke i zadovoljstvom uvjetima koje mogu pružiti djetetu), kao statistički značajni samostalni prediktori potvrđeni su samo stupanj naobrazbe roditelja ($r = .18$, $\beta = .14$, $p < .01$) i procjena prihoda ($r = .14$, $\beta = .08$, $p < .01$). Pritom je pozitivniji stav prema promjeni karakterističniji za obrazovanje roditelje i donekle za roditelje s višim prihodima.

Varijable vezane uz roditeljsko ulaganje omogućuju objašnjenje dodatnih 4,8% varijance. Iako su sve obuhvaćene varijable roditeljskog ulaganja u značajnim pozitivnim korelacijama sa stavom prema potrebi promjena (u rasponu od $r = .20$ do $.08$, $p < .01$), kao značajni samostalni pozitivni prediktori potvrđeni su samo doprinosi vezani uz učenje ($r = .20$, $\beta = .19$, $p < .01$), obrazovne aspiracije roditelja ($r = .17$, $\beta = .12$, $p < .01$) te

U TABLICA 3
Osnovi nalazi hijerarhijske regresijske analize općeg stava o potrebi promjene školstva (N=4547; pojedinačne vrijednosti koje nedostaju zamijenjene su prosječnim vrijednostima)

doprinosi vezani uz financiranje ($r=,15$, $\beta=,05$, $p<,01$). Pritom je pozitivniji stav prema potrebi za promjenom školstva karakterističniji za roditelje koji sami više pridonose obrazovanju djeteta vezano uz učenje i uz financiranje te one koji imaju veće obrazovne aspiracije. Ujedno, djetetova dob i zadovoljstvo uvjetima, koji u prvom koraku nisu imali statistički značajnog doprinosa, nakon uvođenja varijabli roditeljskih ulaganja postaju statistički značajni prediktori, ali s praktički zanemarivim doprinosima ($r=-,02$, $\beta=,04$, $p<,01$ za dob djeteta; $r=,04$, $\beta=-,03$, $p<,05$ za zadovoljstvo uvjetima).

Prediktori	β	p	β	p	β	p	β	p	r
Spol roditelja	-,04	,013	-,02	,120	-,02	,281	,00	,747	-,025*
Dob djeteta	-,02	,167	,04	,009	,00	,890	,00	,863	-,018
Dob majke	-,01	,592	,00	,923	,01	,717	,01	,467	,044**
Dob oca	,03	,180	,04	,096	,04	,044	,02	,204	,035*
Stupanj naobr. rod.	,14	,000	,07	,000	,05	,007	,07	,009	,177**
Prosječan prihod	,08	,000	,06	,001	,05	,002	,07	,000	,143**
Životni standard kućanstva	,02	,330	,01	,785	,01	,741	,00	,935	,106**
Zadovoljstvo uvjetima	-,02	,152	-,03	,048	,02	,297	,01	,408	,043**
1 korak ΔR^2	,039								
Obrazovne aspiracije roditelja			,12	,000	,10	,000	,09	,000	,173**
Redovitost odlazaka u školu			,00	,862	,01	,670	,00	,902	,077**
Doprinos vezan uz učenje			,19	,000	,19	,000	,15	,000	,198**
Doprinos vezan uz financiranje			,05	,002	-,05	,005	-,06	,000	,151**
2 korak ΔR^2	,048								
Opće zadovoljstvo školstvom					-,08	,000	-,09	,000	-,183**
Stav prema načinu ocjenjivanja					,02	,351	,03	,902	,097**
Percepcija materijalnih problema					,18	,000	,15	,000	,276**
Percepcija stručnih problema					,12	,000	,11	,000	,224**
3 korak ΔR^2	,072								
Očekivanja povećanja organizacijske učinkovitosti							,04	,010	,222**
Očekivanje povećanja kvalitete poučavanja							,29	,000	,339**
4 korak ΔR^2	,096								
Ukupni R	,197		,294		,398		,504		
Ukupno R ²	,039		,086		,158		,254		

$p<,01^{**}$, $p<,05^*$

Roditeljski stavovi prema postojećem školskom sustavu, dodani u trećem koraku analize, objašnjavaju dodatnih 7,2% varijance stava prema promjeni školstva. Početne korelacije pritom upućuju na to da je pozitivan stav prema promjeni karakterističniji za roditelje koji su manje zadovoljni školom ($r=-,18$, $p<,01$), one koji u većoj mjeri percipiraju materijalne te stručne probleme u školi ($r=,28$ odnosno $r=0,22$, $p<,01$) te

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 4-5 (102-103),
STR. 625-648

MARIČIĆ, J., ŠAKIĆ, V.,
FRANC, R.:
RODITELJSKO...

donekle i one koji su nezadovoljniji postojećim načinom ocjenjivanja ($r = ,10$, $p < ,01$). Ujedno, sve ove varijable, osim (ne)zadovoljstva postojećim načinom ocjenjivanja, potvrđeni su kao značajni samostalni prediktori stava prema promjeni, pri čemu je percepcija materijalnih problema relativno najvažniji prediktor ($r = ,28$, $\beta = ,18$, $p < ,01$), potom percepcija stručnih problema ($r = ,22$, $\beta = ,12$, $p < ,01$) te opće zadovoljstvo školom ($r = -,18$, $\beta = -,08$, $p < ,01$). Dakle, roditelji koji materijalne i stručne probleme u školstvu vide većima te koji su općenito manje zadovoljni školom imaju pozitivniji opći stav prema potrebi promjena u školstvu.

U četvrtom koraku uključivanjem roditeljskih očekivanja od promjene objašnjeno je dodatnih 9,6% varijance stava prema promjenama, pri čemu su očekivanja poboljšanja kvalitete poučavanja relativno važan prediktor ($r = ,34$, $\beta = ,29$, $p < ,01$), dok očekivanja povećanja organizacijske učinkovitost imaju vrlo malen samostalni doprinos ($r = ,22$, $\beta = ,04$, $p < ,01$). Dakle, i ovi nalazi potvrđuju da su očekivane posljedice vezane uz kvalitetu poučavanja bitna odrednica stava prema promjenama, pri čemu je pozitivniji stav prema promjeni karakterističniji za roditelje koji u većoj mjeri očekuju povećanje kvalitete poučavanja.

Sve zajedno, rezultati provedene analize pokazuju da su roditeljska uključenost u djetetovo obrazovanje, stavovi o postojećem školskom sustavu te očekivanja od promjena značajne samostalne odrednice roditeljskoga općeg stava prema promjenama školstva, dok sociodemografska obilježja ili nemaju statistički značajnoga samostalnog doprinosa (nakon kontrole doprinosa ovih varijabla) ili je on statistički značajan, ali praktički zanemarive veličine (npr. prosječan prihod ili stupanj obrazbe).

RASPRAVA

Budući da je cilj ovog rada ostvariti razumijevanje odnosa između sociodemografskih obilježja obitelji, roditeljskih ulaganja u djetetovo obrazovanje, stavova prema postojećem školskom sustavu i stavova prema promjenama u školstvu, regresijskim analizama provjerili smo mogućnost objašnjenja zadovoljstva školstvom i stava prema potrebnim promjenama u školstvu na temelju ostalih navedenih varijabli. Od sociodemografskih varijabli, značajnim prediktorima zadovoljstva školstvom pokazali su se spol roditelja, djetetova dob te roditeljsko obrazovanje, prihodi i zadovoljstvo uvjetima koje mogu pružiti djetetu. Pritom se radi o prediktorima s vrlo malim doprinosom (najveća beta = $-0,21$). Majke su se pokazale manje zadovoljnim od očeva, vjerojatno stoga što su često upućenije u svakodnevne probleme u djetetovu školovanju. Veća uklju-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 4-5 (102-103),
STR. 625-648

MARIČIĆ, J., ŠAKIĆ, V.,
FRANC, R.:
RODITELJSKO...

čenost majki u djetetovo obrazovanje vidi se već i iz postotka majki i očeva uključenih u ovo istraživanje (78,5% majki i 20,5% očeva u ukupnome uzorku). Budući da se majke češće koriste podrškom, a očevi pritiskom (Reed Campbell i Verna, 2007.), može se pretpostaviti da majke djetetove probleme i nezadovoljstvo školom više smatraju posljedicom pogreški školstva, dok ga očevi vjerojatno češće pripisuju djetetovu nemaru. Utvrđivanje djetetove dobi kao negativnoga prediktora općega zadovoljstva školstvom možda proizlazi iz roditeljskih većih ambicija u višim razredima ili iz njihova manjeg razumijevanja gradiva i kriterija ocjenjivanja, jer dosadašnji nalazi pokazuju da roditelji starije djece rjeđe razumiju način ocjenjivanja (Jurić, 1995.). Budući da su se roditeljsko obrazovanje i prihodi pokazali značajnim negativnim prediktorima zadovoljstva školstvom, možemo pretpostaviti da obrazovaniji i imućniji roditelji imaju viša očekivanja od škole nego manje obrazovani i nižega socioekonomskog statusa. Značajan pozitivan prediktor roditeljskoga općeg zadovoljstva školstvom jest zadovoljstvo uvjetima koje oni mogu pružiti djetetu za njegov razvoj. To možemo povezati s nalazom da su roditelji koji žive u boljim četvrtima zadovoljniji školom zato što su i sami imućniji i što su škole u bogatijim četvrtima često bolje (Gibbons i Silva, 2009.).

Sljedeći set prediktorskih varijabli odnosio se na razna roditeljska ulaganja, odnosno na njihove obrazovne aspiracije, redovitost odlazaka u školu te oblike doprinosa djetetovu školovanju. Prvim značajnim prediktorom u ovom skupu prediktora pokazala se redovitost odlazaka u školu. Budući da su jedan od uvjeta za stvaranje odnosa među roditeljima i školom roditeljski odlasci u školu, oni se mogu smatrati jednim od temelja socijalnoga kapitala (Coleman, 1990.). Roditelji koji redovitije odlaze u školu svoga djeteta zadovoljniji su školstvom te se vjerojatno donekle radi o cirkularnoj povezanosti; oni koji su nezadovoljni školom skloniji su zanemarivati roditeljske sastanke i druga školska zbivanja, dok oni koji dožive više školskih priredaba i drugih događanja, vjerojatno povećavaju pozitivan osjećaj prema školi svojega djeteta i procjenjuju da su općenito zadovoljniji raznim aspektima školstva.

Razni uvjeti određuju što roditelji mogu pružiti djeci, no i unutar istih uvjeta roditelji se mogu razlikovati po doprinosu dječjem razvoju i obrazovanju. Pozitivniji stav prema školstvu imaju oni koji su uključeni u djetetovo formalno obrazovanje. Roditelji koji više pridonose obrazovanju vezano uz učenje imaju pozitivniji opći stav prema školstvu, čemu može pridonositi i vjerojatnije slijeđenje savjeta djetetovih učitelja. Gotovo četiri petine hrvatskih roditelja deset godina ranije iskazalo je stav da bi oni i nastavnici trebali više zajednički raditi na uspjehu djece (Jurić, 1995.). Ipak, Epstein i Becker (1982.)

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 4-5 (102-103),
STR. 625-648

MARIČIĆ, J., ŠAKIĆ, V.,
FRANC, R.:
RODITELJSKO...

napominju da, iako i učitelji najčešće smatraju da je vrlo važno uključiti roditelje u djetetovo obrazovanje, oni to ne čine te kao razlog napominju da nemaju dovoljno vremena da bi se bavili i roditeljima. Nalazi istraživanja Bakkera i suradnika (2007.) pokazuju da nastavnici, u odnosu na roditelje, podcjenjuju njihovu uključenost u djetetovo obrazovanje, pri čemu svoje procjene često temelje na stereotipima kao što su oni da roditelji koji rjeđe dolaze u školu ujedno i manje uče s djetetom ili da manje obrazovani roditelji manje pridonose djetetovu obrazovanju.

Sljedeći skup varijabli odnosi se na (ne)zadovoljstvo aspektima postojećega školskog sustava, a prikazan je nezadovoljstvom načinom ocjenjivanja te percepcijom materijalnih i stručnih problema. Bitnom odrednicom zadovoljstva školstvom među ovim varijablama pokazalo se i (ne)zadovoljstvo načinom ocjenjivanja. U našem istraživanju roditelji su se pokazali osrednje zadovoljnima postojećim načinom ocjenjivanja, što je nešto lošije od Jurićeva (1995.) nalaza, prema kojima nešto više od dvije trećine roditelja navodi da razumiju način na koji se ocjenjuje djecu u školi, dok ih oko tri četvrtine procjenjuje da su ocjene njihove djece usklađene s djetetovim znanjem. Očekivan je nalaz da roditelji koji primjećuju više problema u djetetovoj školi imaju i negativniji opći stav prema školstvu. U ovome istraživanju ekstrahirana su dva faktora, a to su *materijalni problemi* te *stručni problemi*. Istraživanja pokazuju da su roditeljske brige vezane uz djetetovo obrazovanje u najvećoj mjeri povezane sa psihosocijalnim aspektima školovanja (Liden, 1997., Nordahl, 2000.; sve prema Westergard i Galloway, 2004.) te s razrednom klimom ili poučavanjem u razredu njihove djece (npr. Nordahl, 2000., prema Westergard i Galloway, 2004.). Početni problemi često se i povećavaju zato što su i roditelji i školsko osoblje skloni pripisivati krivnju za probleme jedni drugima, što stvara zapreku u rješavanju problema. Nastavnici najčešće potiču komunikaciju s roditeljima zbog negativnih razloga, poput djetetovih problema u ponašanju, međutim i takve inicijative relativno su rijetke (Lee, 1994., prema DeCastro-Ambrosetti i Cho, 2005.). Iako su često glavna tema razgovora problemi vezani uz dijete, tek nešto više od četvrtine roditelja slaže se da učitelji nailaze na poteškoće u odgoju i obrazovanju njihove djece, što upućuje na svojevrstnu nekritičnost prema vlastitoj djeci, odnosno na zanemarivanje poteškoća koje učitelji njihove djece često imaju (Jurić, 1995.). Može se zaključiti da međusobno okrivljavanje dovodi do nekvalitetne komunikacije, čime se smanjuje socijalni kapital.

Komunikacija roditelja i škole postaje posebno važna pri uvođenju promjena. Drugi istraživani problem odnosio se na mogućnost objašnjenja roditeljskoga stava prema potrebi promjena u školstvu na temelju sociodemografskih obilježja obi-

telji, aspekata roditeljskih ulaganja u djetetovo obrazovanje, (ne)zadovoljstva aspektima postojećega školskog sustava te očekivanja o posljedicama promjena. Stav o potrebnim promjenama u školstvu nije se pokazao u većoj mjeri povezan sa sociodemografskim varijablama, odnosno kao značajni pozitivni prediktori u sva tri koraka hijerarhijske regresijske analize potvrđeni su samo stupanj naobrazbe roditelja i prosječan prihod, pri čemu kasnije dodani prediktori značajno više pridonose objašnjenju stava prema potrebnim promjenama od sociodemografskih varijabli. Primjerice, od raznih oblika roditeljskog ulaganja, kao značajni pozitivni prediktori stava o uvođenju promjena potvrđene su obrazovne aspiracije roditelja te roditeljski doprinosi obrazovanju vezano uz učenje, dok je kao negativan prediktor potvrđen financijski doprinos djetetovu obrazovanju. Više obrazovne aspiracije za dijete prati i pozitivniji stav o potrebi promjena u školstvu. Istraživanje Raty (2006.) pokazalo je da roditeljska očekivanja o razini obrazovanja koju će njihovo dijete postići počinju vrlo rano, već u predškolskoj dobi. Nakon djetetova završetka trećeg razreda, roditeljske procjene više se temelje na primjećivanju djetetovih stvarnih sposobnosti (Raty, 2006.). Roditelji koji svoju djecu procjenjuju sposobnijom imaju više aspiracije, pa stoga očekuju da škola omogući ispunjenje potencijala njihova djeteta. Prema mišljenju McNeala (1999.), dosljedan nalaz o povezanosti između roditeljeva i djetetova postignuća vjerojatno znači da su obrazovaniji roditelji, koji ujedno imaju i više obrazovne aspiracije za dijete, skloniji kritičnijem odnosu prema školi.

Budući da su doprinosi roditelja vezani uz učenje potvrđeni kao pozitivni prediktori stava prema uvođenju promjena, možemo zaključiti da je veća roditeljska uključenost u djetetovo obrazovanje praćena i uviđanjem potrebe za promjenama u školstvu. Financijska ulaganja u djetetovo (buduće) obrazovanje potvrđena su kao negativni prediktori općega stava o potrebi promjena, pri čemu je moguće da roditelji koji imaju osigurana sredstva za djetetovo buduće školovanje, ili koji vjeruju kako imaju način da ih osiguraju, vjerojatno procjenjuju da svome djetetu mogu pružiti kvalitetno školovanje i bez promjena u dosadašnjem školskom sustavu, no ipak te promjene smatraju razmjerno potrebnima.

Od analiziranih pokazatelja roditeljskoga (ne)zadovoljstva aspektima postojećega školskog sustava, kao značajni prediktori stava prema uvođenju promjena potvrđeni su opće zadovoljstvo školstvom te percepcija materijalnih i stručnih problema u školstvu. Opće zadovoljstvo školstvom pokazalo se negativnim prediktorom stava o potrebi promjena u školstvu, dok se percepcija raznih problema pokazala pozitivnim prediktorom. Za predviđanje stava o potrebnim promjenama važnijima su se pokazala očekivanja vezana uz kva-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 4-5 (102-103),
STR. 625-648

MARIČIĆ, J., ŠAKIĆ, V.,
FRANC, R.:
RODITELJSKO...

litetu poučavanja nego očekivanja vezana uz organizacijsku učinkovitost škole. Stav prema uvođenju promjena u školstvo relativno se najbolje može objasniti na temelju očekivanih posljedica tih promjena, unesenih u četvrti korak analize. Pritom ostvarenom objašnjenju relativno više pridonose očekivanja promjena u kvaliteti poučavanja nego očekivane promjene u organizacijskoj učinkovitosti škole. Iz toga se može zaključiti da roditelji potrebne promjene u većoj mjeri povezuju s promjenama u načinu poučavanja nego uz promjene povezane s odnosima raznih aktera u školi i oko nje. U istraživanju V. Jurića (1995.) dvije trećine roditelja navelo je da školske programe smatra preopsežnima, što se može povezati s utvrđenom važnosti očekivanih promjena u kvaliteti poučavanja. Iz nalaza se vidi da su ključne varijable u odnosu između sociodemografskih obilježja obitelji, roditeljskih ulaganja u djetetovo obrazovanje, stavova prema postojećem školskom sustavu i stavova prema promjeni u školstvu obrazovanje i prihodi roditelja te neki oblici njihove uključenosti, ponajprije roditeljski doprinosi vezani uz učenje, percepcija materijalnih te stručnih problema, a kod stava prema promjenama i očekivanja poboljšanja kvalitete podučavanja.

Pri tumačenju utvrđenih nalaza treba naglasiti da su u radu prikazani rezultati koji se temelje na instrumentima što su konstruirani za potrebe vrednovanja eksperimentalne provedbe Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda te nisu prethodno provjeravani. Radilo se o opsežnoj anketi, stoga je moguće da je kod dijela sudionika došlo do umora te nepažljiva odgovaranja. Također, u nekim instrumentima (npr. vezano uz stavove prema uvođenju promjena u obrazovni sustav) sve su čestice oblikovane u istome smjeru, što je moglo utjecati na pristranost u odgovaranju. Dodatno, provjere faktorske valjanosti instrumenata i pouzdanosti formiranih rezultata upućuju na potrebu dorade pojedinih instrumenata, kako bi se obuhvaćene varijable, primjerice roditeljskih doprinosa, očekivanja od promjena i sl., mogle valjanije i pouzdanije mjeriti. S dodatnim oprezom moraju se interpretirati i nalazi o značajnostima, jer se radi o izrazito velikom uzorku, pa se neke varijable, unatoč statističkim značajnostima, ne mogu smatrati realno važnim prediktorima ispitivanih stavova.

I sama primjena upitnika nije bila u idealnim uvjetima, zato što se provodila na roditeljskim sastancima, a provoditelji su bili nastavnici ili stručni suradnici u svakoj od škola. Potrebno je ipak napomenuti da su ravnatelji ili stručni suradnici u svakoj školi dobili detaljnu usmenu i pismenu uputu, pa su mogli kontaktirati sa (su)voditeljem etape istraživanja vezanom uz roditelje tijekom same primjene upitnika.

Dodatni mogući nedostatak jest taj što je dio roditelja na ankete odgovarao kod kuće, pa im nejasne čestice nisu mogle biti dodatno objašnjene. Bilo bi poželjno provesti i istraživa-

nja o roditeljskom zadovoljstvu školstvom i stavu prema promjenama u kontroliranim uvjetima, na kraćim upitnicima te drugim istraživačkim metodama, primjerice kvalitativnom metodologijom, kako bi se dublje uvidjeli razlozi (ne)zadovoljstva školom te čule i prihvatile njihove ideje o potrebnim promjenama.

ZAKLJUČCI

Kao odrednice roditeljskoga općeg zadovoljstva školstvom provjeravana su njihova sociodemografska obilježja, zatim aspekti roditeljskih ulaganja u obrazovanje djece te stavovi o raznim aspektima postojećega školskog sustava. Pronađeno je da su roditelji mlađe djece zadovoljniji od roditelja starije djece, oni zadovoljniji uvjetima koje mogu pružiti djetetu za njegov razvoj više od onih koji su manje zadovoljni, niže obrazovani i oni s nižim prihodima više od onih više obrazovanih i s višim prihodima te očevi više od majki. Roditelji koji redovitije odlaze u školu, koji više pridonose djetetovu obrazovanju vezano uz učenje zadovoljniji su školstvom, dok su oni čiji je doprinos više vezan uz financiranje donekle manje zadovoljni školstvom. Roditelji koji više uočavaju neprimjerenosti u načinu ocjenjivanja manje su zadovoljni školstvom, kao i oni koji uočavaju više materijalnih te stručnih problema.

Naobrazba roditelja i prosječan prihod pokazali su se pozitivnim prediktorima općega stava prema potrebi promjena, kao i roditeljske obrazovne aspiracije te doprinos djetetovu obrazovanju vezano uz učenje, dok je doprinos djetetovu obrazovanju vezano uz financiranje potvrđen kao značajan prediktor s vrlo malim doprinosom. Značajniji pomaci u objašnjenju varijance dobiveni su tek uvođenjem varijabli u trećem i četvrtom koraku. To se odnosi na varijable vezane uz percepciju materijalnih i stručnih problema, opće zadovoljstvo školom te uz očekivanje skorih promjena u školstvu, pri čemu je pozitivniji stav o potrebi promjena u školstvu karakterističniji za roditelje koji su manje zadovoljni školstvom i percipiraju više problema te ujedno očekuju veće promjene u školstvu po veličini doprinosa.*

BILJEŠKA

* Rad je realiziran u okviru znanstvenog projekta "Društveni stavovi i međugrupni odnosi u hrvatskom društvu", koji se provodi uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.

LITERATURA

Bakker, J., Denessen, E. i Brus-Laeven, M. (2007.), Socio-economic background, parental involvement and teacher perceptions of these in relation to pupil achievement, *Educational Studies*, 33 (2): 177-192.

Bratti, M. (2007.), Parents' income and children's school drop-out at 16 in England and Wales; Evidence from the 1970 British cohort study, *Review of Economics of the Household*, 5 (1): 15-24.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 4-5 (102-103),
STR. 625-648

MARIČIĆ, J., ŠAKIĆ, V.,
FRANC, R.:
RODITELJSKO...

Caprara, G. V., Barbanelli, C., Borgogni, L., Pettitta, L., Rubinacci, A. (2003.), Teacher's, school staff's and parents' efficacy beliefs as determinants of attitudes toward school, *European Journal of Psychology of Education*, 18 (1): 15-31.

Coleman, J. (1990.), *Foundation of Social Theory*. New York: Harvard University Press.

DeCastro-Ambrosetti, D. i Cho, G. (2005.), Do parents value education? Teacher perception of minority parents, *Multicultural Education*, Winter, 44-46.

Deplanty, J., Coulter-Kern, R. i Duchane, K. A. (2007.), Perceptions of Parent Involvement in Academic Achievement, *The Journal of Educational Research*, 100 (6): 361-368.

Epstein, J. L. i Becker, H. J. (1982.), Teachers' reported practices of parent involvement: problems and possibilities, *Elementary School Journal*, 83: 103-113.

Epstein, J. L. i Dauber, S. L. (1991.), School programs and teacher practices of parent involvement in inner-city elementary and middle schools, *Elementary School Journal*, 91: 289-303.

Fantuzzo, J. W., Davis, G. Y. i Ginsburg, M. D. (1995.), Effects of parent involvement in isolation or in combination with peer tutoring on student self-concept and mathematics achievement, *Journal of Educational Psychology*, 87: 272-281.

Gibbons, S. i Silva, O. (2009.), *School quality, child wellbeing and parent's satisfaction*, London: Centre for Economics of Education.

Griffith, J. (1996.), Relation of parental involvement, empowerment, and school traits to student academic performance. *The Journal of Educational Research*, 90 (1): 33-41.

Jurić, V. (1995.), Zadovoljstvo obitelji školom, *Društvena istraživanja*, 4 (4-5): 641-655.

McGrath, D. J. i Kuriloff, P. J. (1999.), They're going to tear the doors off this place': uppermiddle-class parent school involvement and the educational opportunities of other people's children, *Educational Policy*, 13: 603-629.

McNeal, R. B. (1999.), Parental involvement as social capital: Different effectiveness on science achievement, truancy, and dropping out, *Social Forces*, 78 (1): 117-144.

Melnick, S. A. i Fiene, R. (1990.), *Assessing parents' attitudes toward school effectiveness*. Annual Meeting of the American Educational Research Association (ERIC Document Reproduction Service No. ED 322643), Preuzeto sa <http://www.eric.ed.gov>

Parcel, T. L. i Dufur, M. J. (2001.), Capital at home and at school: Effects on student achievement, *Social Forces*, 79 (3): 881-912.

Raty, H. (2006.), What comes after compulsory education? A follow-up study on parental expectation of their child's future education, *Educational Studies*, 32 (1): 1-16.

Reed Campbella, J. i Vernab, M. A. (2007.), Effective Parental Influence: Academic home climate linked to children's achievement, *Educational Research and Evaluation*, 13 (6): 501-519.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 4-5 (102-103),
STR. 625-648

MARIČIĆ, J., ŠAKIĆ, V.,
FRANC, R.:
RODITELJSKO...

Shrivani, H. (2007.), Effects of teacher communication on parents' attitudes and their children's behaviors at school, *Education*, 128 (1): 34-47.

Shun-Wing, N. (2000.), The impact of social class difference on parent involvement in school education in Hong Kong, *Educational Journal*, 28: 35-61.

Sui-Chu, E. H. i Willms, J. D. (1996.), Effects of Parental Involvement on Eighth-Grade Achievement, *Sociology of Education*, 69: 126-141.

Šakić, V. i Rimac, I. (ur.) (2006.), *Vrednovanje eksperimentalne provedbe elemenata Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda (HNOS)*. Istraživačko izvješće, Zagreb: Institut Pilar, Naručitelj: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.

Tett, L. (2004.), Parents and school communities in Japan and Scotland: contrasts in policy and practice in primary schools, *International Journal of Lifelong Education*, 23: 259-273.

Weissbourd, R. (2009.), The quiet troubles of low-income children, *Education Digest*, 74 (5): 4-8.

Westergard, E. i Galloway, D. (2004.), Parental disillusionment with school: prevalence and relationship with demographic variables, and phase, size and location of school. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 48 (2): 189-204.

Parental Satisfaction with School and Their Attitude toward Changes in School: The Role of Parental Investment and Expected Consequences of Changes

Jelena MARIČIĆ, Vlado ŠAKIĆ, Renata FRANC
Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb

Parental satisfaction with school influences the parents' involvement in children's schooling, and also the message they are sending to their children concerning their schooling and education in general. Therefore, the aim of this article is to explore some determinants of parental satisfaction with school and attitudes toward the necessity of changes in school. Data were analyzed on a sample of 3558 mothers and 989 fathers of elementary school children from 49 elementary schools included in the project "Evaluation of experimental implementation of Croatian national educational standard (HNOS)" as control schools. Parents mostly express mild satisfaction with school in general and observe a relatively big necessity for changes. Satisfaction with school is mostly predictable based on attitudes toward different aspects of school, some sociodemographic characteristics and least based on some aspects of parental

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 4-5 (102-103),
STR. 625-648

MARIČIĆ, J., ŠAKIĆ, V.,
FRANC, R.:
RODITELJSKO...

investment in children's education. The general attitude toward the necessity of changes is mostly predictable based on expectations of upcoming changes, followed by attitudes toward different aspects of school, different aspects of parents' investment and least by sociodemographic characteristics. The results indicate the need for further investigation of reasons for parental (di)satisfaction, for their attitude of necessity of changes. They invite for a greater respect of parental attitudes, which could enable better parents-school cooperation during the application of changes.

Keywords: elementary school children, education, parental satisfaction, parental involvement, changes in education

Zufriedenheit der Eltern mit der Schule und ihre Einstellung zu Veränderungen im Schulwesen: Engagierte Eltern und erwünschte Neuerungen

Jelena MARIČIĆ, Vlado ŠAKIĆ, Renata FRANC
Ivo Pilar-Institut für Gesellschaftswissenschaften, Zagreb

Es hängt größtenteils von der Zufriedenheit der Eltern mit dem Schulbesuch ihrer Kinder ab, ob und inwiefern sie sich bei der schulischen Ausbildung der Kinder engagieren bzw. welche Wertvorstellung sie den Kindern bezüglich Schule und Ausbildung allgemein vermitteln. Diese Arbeit möchte daher ermitteln, worin die Zufriedenheit der Eltern besteht und welche Veränderungen im Schulwesen von ihnen allgemein gefordert werden. An der Untersuchung nahmen 3558 Mütter und 989 Väter schulpflichtiger Kinder teil. Im Durchschnitt ist es so, dass die Eltern mit dem Schulwesen im Großen und Ganzen eher zufrieden sind, dennoch ein relativ starkes Bedürfnis nach Veränderungen zum Ausdruck bringen. Die allgemeine Zufriedenheit ist vorwiegend an der Einstellung der Eltern zum bestehenden Schulsystem abzulesen, ferner an bestimmten soziodemografischen Merkmalen der Familien, am wenigsten jedoch an verschiedenen Formen elterlichen Einsatzes bei der schulischen Ausbildung ihrer Kinder. Die Forderung nach Veränderungen im Schulwesen sind größtenteils mit dementsprechenden erwünschten Ergebnissen verbunden, ferner mit der Einstellung zum bestehenden Schulsystem sowie mit verschiedenen Formen elterlichen Einsatzes, am wenigsten jedoch mit den soziodemografischen Merkmalen der einzelnen Familie. Die Untersuchungsergebnisse legen das Bedürfnis nahe, die Gründe für elterliche (Un-)Zufriedenheit und die Forderung nach Veränderungen besser

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 4-5 (102-103),
STR. 625-648

MARIČIĆ, J., ŠAKIĆ, V.,
FRANC, R.:
RODITELJSKO...

zu hinterfragen. Fernerhin wird es notwendig sein, die Einstellung der Eltern verstärkt zu berücksichtigen und diese in die erforderlichen Veränderungen miteinzubeziehen, um so den gewünschten Neuerungen Erfolg zu sichern.

Schlüsselbegriffe: Grundschüler, Schulausbildung, Zufriedenheit der Eltern, Beteiligung der Eltern, Veränderungen im Schulwesen